

dr hab. Anna Zalcewicz, profesor uczelni
Zakład Prawa Gospodarczego i Polityki Gospodarczej
Wydział Administracji i Nauk Społecznych
Politechnika Warszawska

Warszawa, 1 marca 2022 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Magister Alicji Michalak

pt. „Podatek od niektórych instytucji finansowych w kontekście zasady
sprawiedliwości”

Łódź 2021 r. (maszynopis), ss. 209

I. Podstawa prawna sporządzenie recenzji

Recenzja została sporządzona w związku z powołaniem mnie w dniu 17 grudnia 2021 r. przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki prawne na recenzenta rozprawy doktorskiej magister Alicji Michalak pt. „Podatek od niektórych instytucji finansowych w kontekście zasady sprawiedliwości” przygotowanej pod opieką doktora habilitowanego Adama Mariańskiego, prof. UŁ w celu sporządzenia recenzji, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789 ze zm.) mającego zastosowanie w związku z art. 179 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669), oceniającej czy rozprawa spełnienia określone przepisami prawa wymogi. Warunkiem uznania, że zostały one spełnione jest pozytywne rozstrzygnięcie, że przedłożona do recenzji praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

II. Ocena oryginalności rozwiązania problemu naukowego

W celu weryfikacji spełniania pierwszego z kryterium określonego dla pracy doktorskiej niezbędna jest ocena znaczenia problemu badawczego, tezy badawczej (z punktu widzenia jej oryginalności) oraz oryginalności rozwiązania zaprezentowanego w rozprawie.

W swojej pracy Pani magister Alicja Michalak podjęła tematykę podatku od niektórych instytucji finansowych poddając ją analizie w kontekście realizacji zasady sprawiedliwości podatkowej. Właściwie identyfikując obszar niewiedzy w tej sferze prawa daninowego, podjęła ważny temat z punktu widzenia ochrony praw oraz interesów podatników.

Dyskurs nad uwzględnianiem reguły powszechności i równomierności obciążania podatkami jest nieustająco bardzo żywy ze względu na naturalną trudność precyzyjnego i jednoznacznego zdefiniowania pojęcia sprawiedliwości podatkowej. Przeszkoda ta jednak nie zwalnia przedstawicieli nauki od poszukiwania odpowiednich rozwiązań w zgodzie z zagadnieniami etyki, a wręcz przeciwnie, powinna, tak jak w tym przypadku, motywować do poszukiwania odpowiedzi czy stanowione prawo pozostaje w zgodzie z przyjętym zespołem wartości. W ten nurt wpisuje się w sposób oryginalny i twórczy przygotowana przez Doktorantkę rozprawa.

Prowadząc badania w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie czy podatek od niektórych instytucji finansowych obowiązujący w Polsce w obecnym kształcie realizuje zasadę sprawiedliwości podatkowej Autorka osadziła je w pewnym stopniu w szerszym kontekście racjonalności, w tym adekwatności do potrzeb społecznych czy kalkulacji ekonomicznej. Ukazanie podjętego problem badawczego i zaproponowanych rozwiązań z tych różnych perspektyw, uzupełnione o szczególnie istotny aspekt analiz, jakim jest ochrona stabilności finansowej, sięgnięcie do szeroko pojętej filozofii budzi aprobatę świadcząc o umiejętnościach i przygotowaniu do prowadzenia badań naukowych, a także interdyscyplinarnych i wszechstronnych zainteresowaniach Doktorantki wychodzących poza nauki społeczne.

Dokonując oceny dysertacji nie można nie dodać, że oryginalność rozwiązania zaprezentowanego w rozprawie jest również wynikiem właściwego wyboru metody badawczej i zachowaniem dyscypliny metodologicznej, uzasadnionymi zakreślonym obszarem badawczym i problematyką badań.

III. Ogólna wiedza teoretyczna kandydata w dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Oceniając umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych na podstawie dysertacji „Podatek od niektórych instytucji finansowych w kontekście zasady sprawiedliwości” należy wskazać, że niewątpliwie Doktorantka umie właściwie rozpoznać i przedstawić problem naukowy oraz w sposób zdyscyplinowany prowadzić badania naukowe w celu jego rozwiązania.

Strona | 3

Dotykając istotnego elementu związanego z prowadzeniem pracy badawczej, to jest analizy tekstów naukowych, wskazać należy, że Autorka szeroko odniosła się do dorobku wiodących autorów krajowych, w tym w różnych dyscyplinach naukowych spełniając wymóg rozpoznania aktualnego stanu badań. Dysertacja powstała na bogatej bazie bibliograficznej. W wykazie literatury znajduje się ponad 164 pozycji obejmujących artykuły naukowe, rozdziały w monografiach i monografie.

W prowadzonych rozważaniach Doktorantka wchodziła w dyskurs naukowy z przedstawicielami nauki prawa, w szczególności doktryny prawa podatkowego, jak również innych nauk społecznych. Pozytywnie oceniając wnikliwość badań, jak również dobór i analizę literatury, zgłosić można jednak uwagę zaniechania przez Autorkę szerszej analizy poglądów przedstawicieli prawa rynku finansowego w obszarze charakteryzowania instytucji finansowych, w szczególności ustalenia zakresu pojęcia “instytucje finansowa” w polskim prawie i oparcia się w głównej mierze na ustaleniach prezentowanych opracowaniach naukowych autorów prowadzących badania w innych obszarach naukowych. Uwaga ta nie wpływa jednak na ogólną, wysoką ocenę warsztatu badawczego i dokonanej kwerendy.

Lektura rozprawy pozwala uznać, że Doktorantka posiada uporządkowaną, interdyscyplinarną wiedzę w zakresie analizowanych zagadnień oraz teoretyczne przygotowanie do pracy naukowej.

W swoich rozważaniach odnosi się, kolejno, do kwestii sprawiedliwości podatkowej, analizując nie tylko samą jej koncepcję, ale również miejsce zasady sprawiedliwości podatkowej wśród zasad podatkowych, aspekty sprawiedliwości podatkowej czy motywów kształtowania systemu podatkowego. Następnie dokonuje analiz dotyczących funkcjonowania instytucji finansowych w oparciu o obowiązujące przepisy prawa. Mając na

uwadze cel badawczy dysertacji ukazuje złożoność kwestii podatkowych w tle istotnych problemów współczesnej gospodarki i oddziaływania instytucji finansowych na równowagę gospodarczą (zapewnienie bezpieczeństwa finansowego państwa, kryzysy finansowe, ochrona stabilności systemu finansowego). Dalsze części rozprawy poświęcone zostały rozważaniom bezpośrednio związanym z podatkiem od niektórych instytucji finansowych, a także zagadnieniom prawnoporównawczym – ukazaniu rozwiązań w zakresie opodatkowania instytucji sektora finansowego w wybranych państwach.

W pracy cenne są konkluzje, poprzedzone badaniami Autorki, w zakresie wiązania danin od instytucji świadczących usługi bankowe z kwestią ochrony stabilności finansowej i skali pomocy rządowej udzielanej sektorowi finansowemu w poszczególnych państwach europejskich. Nie podważając uzasadnienia celu fiskalnego (pozyskania środków publicznych w celu ich rozdysponowania zgodnie z realizowaną polityką), jaki najczęściej leży u podstaw wprowadzania nowych danin, to jednak ważki jest również – jak słusznie podkreślono w rozprawie – aspekt uzasadnienia stabilnościowego i pomocowego. Ważnym postulatem powinno być monitorowanie przez rząd wpływu tego podatku na konkurencję w systemie finansowym w aspekcie międzynarodowym i potencjalnego oddziaływania na ochronę stabilności finansowej.

Lektura dysertacji skłania do wniosku, że Doktorantka nie zawsze potrafiła zachować dyscyplinę terminologiczną. Dotyczy to określenia samej daniny od instytucji finansowych oraz identyfikowania instytucji finansowych. W dysertacji równolegle pojawiają się określenia „podatek od niektórych instytucji finansowych”, „podatek bankowy” czy też „opłata bankowa” (np. s. 159 podatek bankowy w Szwecji/opłata bankowa). Jest to niejednokrotnie efekt próby przeniesienia określeń właściwych innym porządkom prawnym na grunt polskiego języka prawniczego. Podobnie jest w przypadku spółdzielczych instytucji finansowych, gdzie Pani Magister zetknęła się między innymi z odmiennością określeń i nazewnictwa w poszczególnych porządkach prawnych. Uwaga ta, ze strony recenzenta, ma zarówno wskazać trudności, z jakimi mierzyć się musi badacz stosujący metodę analizy prawnoporównawczej, jak również zachęcić Doktorantkę do poszukiwania w przyszłości przy prowadzeniu analiz, rozwiązań godzących różnorodność terminologiczną w obszarze prawa różnych państw z wymogami spójności i dyscypliny terminologicznej prowadzonych wywodów.

IV. Pozostałe uwagi

Dokonane już oceny dysertacji wskazane jest odnieść uzupełniając do dodatkowych elementów strony formalnej pracy i warsztatu naukowego Doktorantki.

Praca napisana i przygotowana jest w sposób staranny, a Autorka wykazuje właściwą biegłość językową, jasno formułuje swoje poglądy zachowując ścisłość i logikę wypowiedzi. W sposób zdyscyplinowany prowadzi rozważania zachowując zasadę dostatecznego uzasadniania twierdzeń, zwiększając walory naukowe dysertacji. Zważywszy na fakt właściwego ujawniania oraz dokumentowania źródeł informacji, jak również poglądów doktryny, i wskazane już, szerokie analizy źródłowe, należy uznać, że kompetencje badawcze Doktorantki są uzupełniane przez umiejętność posługiwania się akademickim stylem pisarskim.

Podkreślić w dalszej kolejności należy, że dysertacja od strony formalnej pod każdym względem została skomponowana prawidłowo z uwzględnieniem celu pracy i przyjętych hipotez badawczych. Układ pracy, stosowania hierarchia i kolejność rozdziałów są niewątpliwie przemyślane pozwalając na przedstawienie we właściwym porządku logicznym poszczególnych zagadnień. Rozprawa doktorska składa się z pięciu rozdziałów: I. Zasada sprawiedliwości podatkowej (s. 11-49), II. Charakterystyka instytucji finansowych (s. 50-101), III. Podatek od niektórych instytucji finansowych w Polsce (s. 102-141), VI. Opodatkowanie sektora finansowego w wybranych państwach (s. 142-165), V. Ocena zasadności wprowadzenia polskiego podatku od niektórych instytucji finansowych a alternatywne sposoby opodatkowania sektora finansowego (s. 166-187), poprzedzonych wprowadzeniem (s. 7-10) i zwieńczonych zakończeniem (s. 188-192).

W pierwszym rozdziale Autorka starała się uchwycić ideę sprawiedliwości podatkowej, mając na uwadze zmienność w postrzeganiu samej koncepcji sprawiedliwości, wpływający na wyrażane poglądy w zakresie rozumienia zasady sprawiedliwości podatkowej, jak również ustalić warunki, jakie muszą zostać spełnione, by można było mówić o realizacji tej zasady.

W kolejnej części pracy dokonano ustaleń terminologicznych podejmując próby zakreslenia granic znaczeniowych wyrażenia „instytucja finansowa”, a także charakteryzując poszczególne instytucje. Rozważania w tej części pracy koncertowały się również na kwestiach stabilności finansowej oraz kryzysów finansowych ze względu na

fakt, że opodatkowanie instytucji finansowych było związane z kosztami ponoszonymi przez społeczeństwo w przypadku upadłości tych instytucji oraz ryzyk dla stabilności. Ujęcie tych ostatnich zagadnień w pracy należy uznać za w pełni uzasadnione i ukazujące analizowaną problematykę we właściwym kontekście, jedynie można zastanowić się nad istnieniem pełnej zgodności tytułu rozdziału z jego zawartością merytoryczną.

W trzecim rozdziale przedstawione zostały przede wszystkim wyniki badań nad konstrukcją podatku od niektórych instytucji finansowych. Autorka odniosła się jednak również do zagadnień, które są istotne dla postrzegania sposobu określania zakresu obciążeń podatkowych, jak i ich poziomu finansowego, w szczególności celu wprowadzenia tego podatku mając na uwadze funkcje podatków i cele opodatkowania.

Opodatkowanie sektora finansowego w wybranych państwach jest przedmiotem rozważań czwartego rozdziału recenzowanego opracowania. Ma on walor prawnoporównawczy. Dokonane studia z zakresu komparatystyki prawniczej pozwalają na dokonanie oceny konstrukcji charakterystycznych dla wybranych państw i ukazania rozwiązań obowiązujących na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii czy Francji. W tym kontekście ciekawe będą dalsze badania nad opodatkowaniem instytucji finansowych, zwłaszcza, że jak słusznie wskazuje Autorka, wprowadzenie daniny obciążającej instytucje finansowe jest kierunkiem działań podejmowanych w ramach procesów ustawodawczych kolejnych państw.

Ostatni rozdział zawiera rozważania na temat alternatywnych rozwiązań podatkowych na rynku finansowym w obszarze danin obciążających instytucje finansowe. Autorka odnosi się między innymi do możliwych skutków wprowadzenia podatku od transakcji finansowych czy podatku od działalności finansowej.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy, nie mam wątpliwości, że Doktorantka przeprowadziła rozległe badania, wykazała się umiejętnością właściwej wykładni prawa oraz posiada teoretyczne przygotowanie do pracy naukowej.

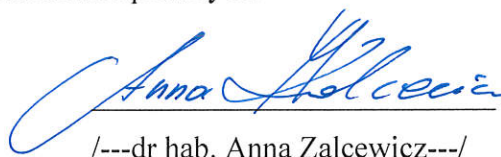
V. Konkluzje

W konkluzji stwierdzam, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani Magister Alicji Michalak pt. „Podatek od niektórych instytucji finansowych w kontekście zasady sprawiedliwości” zasługuje na ocenę pozytywną. Uznaję, że jest to wartościowe opracowanie monograficzne stanowiące oryginalne rozwiązanie problemu naukowego odpowiadające wymogom, które stawiane są dysertacjom oraz potwierdza kompetencje

Doktorantki do samodzielnego prowadzenia badań naukowych oraz jej wiedzę w dyscyplinie nauki prawne, to jest spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności zmierzających do nadania stopnia doktora nauk prawnych.

Strona | 7

Handwritten signature of Anna Zalcewicz in blue ink.

/---dr hab. Anna Zalcewicz---/

